

Söderhamns kommun
Kommunrevisionen

SÖDERHAMNS KOMMUN Kommunstyrelsen		
2012 -06- 19		
Diarenr/Placering	Handl.nr.	Diarepl.

Kommunstyrelsen

Revisionsrapport

Kommunrevisionen har låtit granska styrelsens och nämndernas följsamhet mot inköpsavtal.

Rapporten översändes till kommunstyrelsen med hemställan om ett yttrande över rapporten senast den 1 oktober 2012.

Söderhamn 2012-06-14

Nils Westling
Ordförande

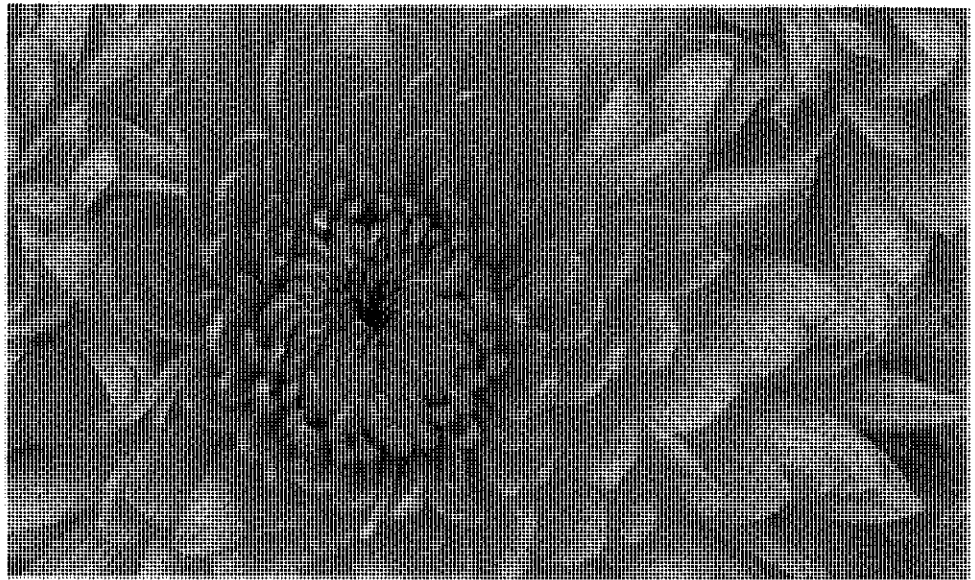
Ove Axelsson
PwC
e u

Revisionsrapport
Avtalstrohet

Söderhamns kommun

Helena Carlson

14 Juni 2012

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
2	Inledning	3
2.1	Syfte och revisionsfråga	3
2.2	Metod	4
2.3	Avgränsning	4
3	Granskningsresultat	5
3.1	Inköpsorganisation	5
3.2	Styrdokument för inköp	5
3.3	Upphandling ramavtal	6
3.4	Rutiner för inköp	6
3.5	Kommunens uppföljning av avtalstrohet	7
3.6	Inventering av avtal	7
3.7	Hur görs avtalen kända ute i organisationen	8
3.8	Avtalstrohet gentemot ramavtal	8
3.8.2	Inköpsmönster	8
3.8.3	Livsmedel	9
3.8.4	Arbetskläder och arbetsskor	11
3.8.5	Kontorsmaterial	12
3.9	Kommentarer till granskningsresultatet	14

1 Sammanfattning

Kommunen är skyldig att upphandla varor och tjänster enligt Lagen om offentlig upphandling. Syftet med upphandlingsreglerna är att upphandlande myndigheter på bästa sätt ska använda de offentliga medel som finansierar offentliga inköp, genom att uppsöka och dra nytta av konkurrensen på aktuell marknad för att göra bra affärer.

Varor och tjänster handlas för betydande belopp och med ett totalkostnadstänk vid inköp kan kostnaderna sänkas. Enligt uppgift från Inköp Gävleborg är den totala kostnaden uppskattningsvis 20-25 % högre när inköp sker utan avtal. Söderhamns kommun bedriver för närvarande ett projekt med införande av e-handel som förväntas ge bland annat en förbättrad köptrohet mot avtal och därmed sänkta kostnader.

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Söderhamns kommun har PwC granskat hur nämnderna hanterar avtalstrohet gentemot de ramavtal som tecknats via Inköp Gävleborg.

Revisionell bedömning

Den sammanfattande bedömningen är att avtalstroheten är relativt god för två av tre granskade varuslag. Vår bedömning är att tillämpade rutiner och nuvarande organisation för inköp inom kommunen inte är ändamålsenliga.

Vi grundar vår bedömning på bland annat nedanstående punkter och lämnar där även rekommendationer kring behov av fortsatt utveckling avseende ökad avtalstrohet:

➤ Har fullmäktige antagit styrdokument för inköpsverksamheten?

Vi bedömer att:

- ⇒ Styrdokument kring upphandlingsverksamheten med Inköp Gävleborg som upphandlande myndighet finns.
- ⇒ Styrdokument i form av inköspolicy saknas.

Vi rekommenderar att:

- ⇒ Kommunen upprättar inköspolicy.

➤ Hur är inköpsverksamheten organiserad?

Vi bedömer att:

- ⇒ Kommunen saknar en tydlig inköpsorganisation med definierade roller och ansvar avseende inköp av varor och tjänster.

Vi rekommenderar att:

- ⇒ En inköpsorganisation upprättas inom kommunen med en övergripande inköpssamordnare samt representanter från respektive förvaltning.
- ⇒ Definition med tydliga roller och ansvar i inköpsorganisationen inom kommunen och gentemot Inköp Gävleborg fastställs.

➤ Avtalstrohet gällande upphandlade ramavtal

Vi bedömer att:

- ⇒ Avtalstrohet mot träffade ramavtal är god för två av tre granskade varuslag för kommunen som helhet.
- ⇒ Avtalstroheten mot träffade ramavtal, för de tre granskade varuslagen, varierar inom nämnderna.

Vi rekommenderar att:

- ⇒ Kommunstyrelsen följer upp avtalstrohet som en kontrollpunkt i internkontrollplanen.

➤ Övrigt som framkommit i granskningen

Vi bedömer att:

- ⇒ Kontering av inköp inom vissa kostnadsslag inte helt sker på ett tillfredsställande sätt.
- ⇒ Det sker inköp hos många leverantörer vid få tillfällen.
- ⇒ Mindre inköp mot kvitto som samlingsfaktureras.

Vi rekommenderar att:

- ⇒ Konteringsanvisningar kommuniceras i alla verksamheter för att säkerhetsställa en likartad kontering.
- ⇒ En översyn görs avseende vilka typer av mindre inköp som görs med utgångspunkt att minska mindre inköp.

I samband med granskningen har det även framkommit behov av utbildning inom upphandling och inköp för alla verksamheter och alla medarbetare som köper in. Vid nyrekrytering kan även utbildning i upphandling och inköp vara en del i introduktionen.

2 Inledning

Kommunen är enligt Lagen om offentlig upphandling (LOU) skyldig att upphandla varor och tjänster. Syftet är att optimera kostnaderna. Genom att dra nytta av konkurrensen på aktuell marknad ska upphandlande myndighet använda de offentliga medel som finansierar offentliga inköp på bästa sätt. För att nå detta är det även viktigt att avtalen är riktigt utformade och görs kända och följs i organisationen.

Inköp Gävleborg är upphandlande myndighet för Söderhamns kommun vilket innebär att de ansvarar för och bedriver upphandlingsverksamhet åt kommunen. Ramavtal finns tecknade för ett antal varu- och tjänsteområden.

Upphandling av varor och tjänster samt tecknande av ramavtal styrs av regelverket kring LOU. Med ramavtal avses enligt LOU ett avtal som ingås mellan en eller flera upphandlande myndigheter och en eller flera leverantörer i syfte att fastställa villkoren för senare tilldelning av kontrakt under en given tidsperiod. Ett ramavtal kan avse varor, tjänster eller byggtreprenader. Värdet av ett ramavtal ska beräknas till det högsta sammanlagda värdet av samtliga de kontrakt som planeras under ramavtalets löptid inklusive eventuella förlängningar, vilket i de allra flesta fall innebär en maximal avtalstid om totalt fyra år.

Upphandling är enligt LOU köp, leasing, hyra eller hyrköp av varor, byggtreprenader eller tjänster. Olika regler gäller beroende på om upphandlingsvärdet är inom vissa ekonomiska värden, så kallade tröskelvärden. Vid upphandling gäller olika bestämmelser i lagen beroende på om värdet beräknas vara över eller under tröskelvärdet. Tröskelvärden för så kallade A-tjänster (till exempel reklamtjänster, tjänster för fastighetsförvaltning, organisationskonsulttjänster och olika transporter) är:

- < 285 tkr; Direktupphandling
- > 285 tkr, men < 1,9 mnkr; Förenklad upphandling, urvalsupphandling och direktupphandling pga synnerliga skäl
- >1,9 mnkr; Öppet, selektivt eller förhandlat förfarande

Så kallade B-tjänster (till exempel juridiska tjänster och hälso- och sjukvårdstjänster) ska oavsett värde upphandlas.

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Söderhamns kommun har PwC granskat hur kommunstyrelsen hanterar avtalstrohet gentemot de ramavtal som tecknats via Inköp Gävleborg.

2.1 Syfte och revisionsfråga

Syftet med granskningen är att inventera kommunens ramavtal avseende köp av varor och tjänster samt bedöma om tillämpade rutiner kan anses tillfredställande.

Vidare ska granskningen bedöma nämndernas faktiska avtalstrohet gentemot de ramavtal som tecknats. Granskningen ska besvara följande revisionsfråga:

- Sker avrop utifrån de avtal som finns?
- Förvaras avtalen på ett säkert sätt?

Utifrån ovanstående revisionsfråga ska följande kontrollfrågor besvaras:

- Har fullmäktige antagit styrdokument för inköpsverksamheten?
- Hur är inköpsverksamheten organiserad?
- För vilka varuslag finns ramavtal?
- Hur förvaras avtalen?
- Hur görs befintliga avtal kända i organisationen?
- Har träffade avtal följts vid gjorda upphandlingar?

2.2 Metod

Informationsinsamling har skett genom intervjuer med kommunens enhetschef vid ekonomienheten, projektledare för införande av elektronisk handel, representant från en förvaltning samt intervju med representant vid Inköp Gävleborg. Vidare har genomgång av styrande och stödjande dokument, rutinbeskrivningar och anvisningar gjorts. Uppföljning av internkontrollplaner för år 2011 har granskats.

För bedömning av i vilken utsträckning det *faktiskt råder avtalstrohet* har registeranalys av kommunens leverantörsreskontra och gällande ramavtal genomförts. En registeranalys innebär att kommunens databas för leverantörsfakturer förs över till ett IT-baserat granskningsverktyg där sammanställningar, matchningar och analyser kan göras på fakturaregistrets samtliga lagrade begrepp, såsom leverantörsnamn, belopp, bokföringsdatum, utbetalningsdatum, verifikationsnummer, konteringsbegrepp etc.

Registeranalysen har genomförts avseende leverantörsfakturer från tidperioden april 2011 till och med mars 2012. Med utgångspunkt i registeranalysen har ett stickprovsmässigt urval av leverantörsfakturer skett. Stickproven har omfattat samtliga kommunens nämnder.

2.3 Avgränsning

Granskningen är avgränsad till kommunstyrelsen. Beträffande "i vilken utsträckning det faktiskt råder avtalstrohet" har ett urval av olika varu- och tjänsteområden granskats för samtliga nämnder.

3 Granskningsresultat

Kommunalförbundet Inköp Gävleborg är upphandlande myndighet och genomför upphandlingar enligt LOU (Lagen om offentlig upphandling) för Söderhamn kommuns räkning. Upphandling av byggtreprenader, kulturella evenemang, omvårdnadsdelar (LOV) och reguljär utbildning är dock undantagna och är kommunens ansvar. Kommunen ansvarar även själv för direktupphandling som är ett upphandlingsförfarande utan krav på anbud.

För närvarande pågår införande av elektronisk handel (e-handel) i kommunen. Under våren 2012 har en enhet börjat göra vissa beställningar via e-handelsystemet och avsikten är att e-handel ska användas fullt ut från hösten 2012. Söderhamns kommun räknar med att införandet av e-handel ska generera besparingar motsvarande 1 mnkr år 2012, 3 mnkr år 2013, 5 mnkr år 2014 och 6 mnkr år 2015. Införandet av e-handel syftar till att skapa en effektiv inköps- och fakturahanteringsprocess för att inköp ska göras av rätt leverantör, till rätt pris med ökad avtalstrohet och därmed lägre inköpskostnader.

3.1 Inköpsorganisation

I kommunen finns en kontaktperson gentemot Inköp Gävleborg som är *inköpssamordnare för kommunen*. Varje förvaltning har en utsedd *inköpssamordnare för förvaltningen*. Hos Inköp Gävleborg finns en utsedd medarbetare som är *kommunansvarig*. Tillsammans bildar dessa representanter kommunens inköpssamordnargrupp. Gruppens syfte är att behandla frågor kring upphandling och inköp. Grupperingen har dock haft problem att genomföra och samordna och fungerar för närvarande inte optimalt.

I samband med kommunens pågående projekt för införande av elektronisk handel (e-handel) har en grupp tillsatts med representanter från respektive förvaltning. Gruppens sammansättning är ny i förhållande till tidigare gruppering.

3.1.1.1 Kommentar inköpsorganisation

Kommunen saknar en tydlig inköpsorganisation avseende roller och ansvar för upphandling och inköp inom kommunen. Vi rekommenderar att tydliga roller och ansvar beslutas avseende inköp samt att resurser och rutiner för hantering av frågor kring inköp och avtal definieras.

3.2 Styrdokument för inköp

Söderhamns kommun har ingen fastställd kommunövergripande inköspolicy. Ansvaret för ekonomiska transaktioner är fastställt genom kommunens attestregle-

mente. På kommunens intranät finns beskrivet hur medarbetare ska förhålla sig när de i sin tjänst gör inköp för Söderhamns kommun. Informationen omfattar kortfattad beskrivning av upphandling och Inköp Gävleborg som upphandlande myndighet. På intranätet finns länk till Inköp Gävleborgs hemsida för ytterligare information om upphandling.

3.2.1.1 Kommentarer styrdokument

Vi rekommenderar att kommunen upprättar en inköspolicy där ansvaret för inköp och upphandling inom Söderhamns kommun tydliggörs. Inköp Gävleborg är upphandlande myndighet och agerar på uppdrag av kommunen och därför är det av vikt att alla beställare av varor och tjänster inom kommunen är medvetna om sitt ansvar.

3.3 Upphandling ramavtal

När nya ramavtal ska tecknas erbjuder Inköp Gävleborg kommunen att delta. E-post med erbjudande skickas till *inköpssamordnargruppen* samt medarbetare som tidigare varit kontaktperson inom avtalsområdet. Kommunen ska återkomma med besked om sitt intresse att delta eller ej i upphandlingen samt ordna med representant till referensgruppen för den aktuella upphandlingen. Idag ansvarar respektive förvaltning för att återkoppla till Inköp Gävleborg då önskan att delta i upphandlingen finns. I nuläget finns det ingen kommunövergripande samordning.

Förslag på nya ramavtalsområden utgår från bedömningen var de största behoven finns. Utifrån uppföljningssystemet, Qlik View, är det möjligt att se inom vilka tjänste- och varugrupper inköp sker där det saknas avtal. Samordnade upphandlingar inom vissa områden för alla kommuner sker av organisationen SKL Kommentus inköpscentral. Inbjudningar kommer till Inköp Gävleborg som vidarebefordrar dessa till kommunen.

Söderhamns kommun har även möjlighet att vid behov vidtala Inköp Gävleborg om behov av ramavtal. Inköp Gävleborg i sin tur samordnar upphandlingarna med övriga medlemskommuner.

3.4 Rutiner för inköp

Medarbetare som gör inköp ska själv hålla sig uppdaterad om vilka ramavtal som är gällande. Det är vars och ens ansvar att söka informationen. Till sin hjälp finns kommunens intranät och avtalsdatabasen på www.inkopgavleborg.se. Avtalsdatabasen är sökbar, men för ytterligare hjälp finns kundtjänst hos Inköp Gävleborg att kontakta. I varierande omfattning finns även personer inom respektive förvaltning som är behjälplig med frågor kring gällande avtal och hur avtalsdatabasen används.

3.5 Kommunens uppföljning av avtalstrohet

Inköp Gävleborg gör kontinuerligt uppföljning av avtalstroheten. För uppföljningen används ett databaserat system, Qlik View, som uppdateras varje natt med uppgifter från kommunens leverantörsreskontra. I Qlik View matchas kommunens leverantörsfakturer på baskontonivå mot gällande ramavtal. Inga rapporter skrivs ut eller lämnas till kommunen utan det är en ögonblicksbild som ger möjlighet att vända och vrida på från olika perspektiv. Söderhamns kommun har införskaffat Qlik View men systemet används för närvarande inte. Kommunstyrelsen har heller inte kontinuerliga rutiner för uppföljning av följsamhet mot avtal. Internkontrollplanerna för 2011 har inte haft avtalstrohet som ett kontrollmoment.

3.5.1.1 Kommentar uppföljning av avtalstrohet

Vi föreslår att kommunstyrelsen upprättar rutiner för kontinuerlig uppföljning av avtalstrohet.

3.6 Inventering av avtal

Avtal ska hållas ordnade och förvaras på ett tillförlitligt sätt. Det är av stor vikt att det är ordning och reda på avtalshanteringen.

Tecknade ramavtal förvaras av Inköp Gävleborg. Via Inköp Gävleborgs hemsida är det möjligt för alla som arbetar inom kommunen att se vilka leverantörer som ska användas vid inköp samt avtalen i digital form.

Söderhamns kommun har för den granskade perioden cirka 400 tecknade ramavtal inom 16 områden. Antalet gällande ramavtal beräknas normalt till cirka 350 avtal, anledningen till den högre siffran i granskningen är att avtal ersatt varandra under perioden. Avtalsområdena är grupperade enligt följande:

- Bränsle och energi
- Ekonomi och försäkring
- Fastighet
- Fordon, däck och service
- Hotell och resor
- IT, data och telefoni
- Kläder och glasögon
- Konsulter (köpta tjänster)
- Kontor och skola
- Kök, mat, dryck och utrustning
- Möbler och inredning
- Service och underhållstjänster
- Tv, video- DVD- och konferensutrustning
- Verktyg och maskiner
- Vård
- Övriga varor och tjänster

3.7 Hur görs avtalen kända ute i organisationen

Gällande avtal finns tillgängliga för kommunens medarbetare digitalt via Inköp Gävleborgs avtalswebb, www.inkopgavleborg.se. I avtalswebben framgår vilken leverantör som ska användas samt avtalens innehåll i digital form. För att hålla sig uppdaterad om nya avtal finns möjligheten att prenumerera på ett nyhetsbrev från Inköp Gävleborg. Nyhetsbrevet innehåller uppgifter om nya avtal, kommande upphandlingar och annat kring upphandling. Medarbetare i kommunen har behörighet till att se avtalen via sin arbetsdator.

3.8 Avtalstrohet gentemot ramavtal

Kommunens faktiska avtalstrohet har granskats för tre varuslag: livsmedel, arbetskläder och kontorsmaterial. Respektive varuslag beskrivs och kommenteras i egna avsnitt. Följande tabell visar köptroheten i procent för respektive varuslag totalt för alla nämnder. Tabellen är indelad i två kolumner, dels köptrohet i förhållande till totalt inköpsbelopp för varuslaget, dels köptrohet i förhållande till antal fakturor för varuslaget.

	Inköps belopp	Antal fakturor
Livsmedel	81%	68%
Arbetskläder	84%	76%
Kontorsmaterial	46%	60%

Inköp Gävleborgs mål är en avtalstrohet motsvarande 75 %. Enligt Inköp Gävleborgs uppföljningar är den totala avtalstroheten för alla kommuner 52 %, där Söderhamns kommun har en lägre avtalstrohet än genomsnittet.

3.8.1.1 Kommentarer till avtalstrohet gentemot ramavtal

Enligt kommunallagen (1991:900) 6 kap 7 § ska nämnderna se till att den interna kontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. Med utgångspunkt i det bör det därför finnas en plan där avvikelser dokumenteras.

Vi anser att kommunstyrelsen bör säkerhetsställa att inköp görs enligt gällande avtal och en rutin för kontinuerlig uppföljning av kommunens följsamhet av inköp mot avtal upprättas.

3.8.2 Inköpsmönster

Söderhamns kommuns leverantörsfakturavolym för perioden april 2011 till och med mars 2012 var drygt 53 000 utbetalningar och uppgick till ett belopp om cirka 570

mnkr fördelat på närmare 3 200 leverantörer. Antalet unika ramavtal under perioden uppgick till 402.

Inköp har skett från cirka 3 200 unika leverantörer under perioden. Antalet fakturor per leverantör är fördelat enligt följande:

Antal fakturor	Antal leverantörer	Andel %
1	1 361	43%
2-5	1 053	33%
6-25	516	16%
26-	235	7%
Summa	3 165	

Av tabellen framgår att det har skett utbetalningar till 1 361 leverantörer enbart med en faktura. Det motsvarar 43 % av totala antalet leverantörer. Från 2 147 leverantörer erhöles fem fakturor eller färre, vilket motsvarar 76 % av alla leverantörer.

Av kommunens leverantörer har 235 leverantörer mer än 25 fakturor per leverantör för den aktuella perioden, vilket motsvarar 7 % av alla fakturor. Inköpsvärdet från dessa leverantörer är 359 mnkr vilket motsvara 62 % av alla inköp under perioden.

3.8.3 Livsmedel

Inom området livsmedel (kostnadsslag 644) finns avtal tecknade med sex leverantörer, Bröderna Hanssons i Göteborg Export AB, Menigo Foodservice AB, Mickelson Parti Eftr AB, Milko Ek Förning, Servera R & S AB och Storsjöbagarn AB. För den granskade perioden är inköp gjorda från totalt 140 leverantörer inom varuslaget. Den totala kostnaden för livsmedel under aktuell period uppgår till 22,5 mnkr. Av dessa avser 18,2 mnkr inköp från de sex avtalsleverantörerna. Det motsvarar 81 % av totala inköp av livsmedel för alla nämnderna. Antal fakturor uppgår till 5 920 stycken och av dessa är 4 058 inköp från avtalsleverantörerna, vilket motsvarar 68 % avtalstrohet.

Avtalstroheten per nämnd är fördelat enligt följande i inköpsbelopp respektive antal av fakturor:

Nämnd	Totala inköp, tkr	Avtal, tkr	Ej avtal, tkr	Avtalstrohet, %
Kommunstyrelsen	516	4	512	1%
Kultur- och samhällsutvecklingsnämnd	18 920	18 031	889	95%
Bygg- och miljönämnden	15	0	15	0%
Barn- och utbildningsnämnden	646	59	587	9%
Nämnden för lärande och arbete	1 674	142	1 532	8%
Socialnämnden	610	0	610	0%
Omvårdnadsnämnd	156	2	154	1%
Totalt	22 537	18 238	4 299	81%

Nämnd	Totala inköp, antal	Avtal, antal	Ej avtal, antal	Avtalstrohet, %
Kommunstyrelsen	170	5	165	3%
Kultur- och samhällsutvecklingsnämnd	4 197	3 888	308	93%
Bygg- och miljönämnden	26	0	26	0%
Barn- och utbildningsnämnden	478	69	409	14%
Nämnden för lärande och arbete	813	95	718	12%
Socialnämnden	174	0	174	0%
Omvårdnadsnämnd	114	2	112	2%
Totalt	5 972	4 059	1 913	68%

Antalet avviker pga att flera fakturor är delad av två eller fler nämnder.

Inköp av livsmedel har skett från 134 leverantörer som inte är avtalsleverantör inom livsmedel. Av dessa leverantörer sker inköp från åtta leverantör med totalt inköpsbelopp per leverantör över 100 tkr. Inköpen från dessa leverantörer är totalt 2,9 mnkr, det vill säga 67 % av totala inköp från icke avtalsleverantör.

- Hos knappt mer än hälften av alla leverantörer har inköp under perioden enbart skett vid ett tillfälle.
- Inom varuslaget sker det även inköp av livsmedel från andra leverantörer som kommunen visserligen har tecknat avtal med, men då inom andra avtalsområden.
- Av inköpen från avtalsleverantörerna inom livsmedel har det gjorts inköp från tre av leverantörerna med mindre än 1 % från andra varuslag.
- Från en av avtalsleverantörerna inom varuslaget livsmedel görs förutom inköp av livsmedel inköp av bland annat förbrukningsinventarier och förbrukningsmaterial. Livsmedel omfattar 86 % av alla inköp från den aktuella leverantören.
- Från en av avtalsleverantörerna inom varuslaget livsmedel görs förutom inköp av livsmedel inköp av personalrepresentation och övriga personalkostnader. Livsmedel omfattar 94 % av alla inköp från den aktuella leverantören.
- Inom varuslaget livsmedel finns kostnader bland annat för representation.
- När det inte framgår på en leverantörsfaktura vad som inköpts ska följesedel eller kvitton bifogas vilket inte alltid sker.

3.8.3.1 Livsmedel kommentarer

Jämfört med Inköp Gävleborgs mål om en avtalstrohet motsvarande 75 % har kommunen totalt en god avtalstrohet avseende livsmedel i kronor räknat. Vi menar att inom området livsmedel borde målet för avtalstrohet kunna sättas till 90 %. Avtalstroheten räknat i kronor respektive antal fakturor är mycket god för Kultur- och samhällsutvecklingsnämnden vilket främst förklaras av att inom nämnden finns kostavdelningen som svarar för måltider till barn, elever och äldre. Övriga nämnder har en relativt låg avtalstrohet inom området livsmedel.

Vi föreslår att kommunen upprättar en rutin för att säkerhetsställa att kvitton bifogas alla fakturor där det är aktuellt. Det är också av vikt att kvitton, som utgör räkenskapsmaterial, arkiveras enligt gällande lagstiftning.

Enligt kommun-bas 05 (rekommenderad kontoplan för kommunsektorn) är kostnader för livsmedel detsamma som beredning av måltider. Bland inköpen finns kostnader för färdigmat, restaurangbesök med mera som bedöms vara representation.

Vid granskningen har det framkommit att det finns flera leverantörer som enbart har en faktura under perioden, samt många fakturor med små belopp. Det sker även inköp hos lokala livsmedelsleverantörer som bland annat fakturerar månadsvis och fakturan då omfattar många enskilda inköp (kvitton). Det är viktigt att vara medveten om utifrån ett totalkostnadstänkande där samtliga kostnader som är förenliga med köpet av varan/tjänsten inkluderas blir kostnaden per inköp hög vid mindre inköp.

3.8.4 Arbetskläder och arbetsskor

Inom området arbetskläder och arbetsskor (kostnadsslag 648) finns avtal tecknade med nitton leverantörer. Ramavtalen omfattar yrkeskläder (arbetskläder, flamskyddade, varselkläder, yrkesskor med mera), profilkläder, arbetsskor, stations- och uniformskläder samt hyra och tvätt av arbetskläder i utbytessystem. För den granskade perioden är inköp gjorda från 63 leverantörer inom kostnadsslaget. Den totala kostnaden för arbetskläder under aktuell period uppgår till 2,9 mnkr. Av dessa avser 2,5 mnkr inköp från tio av de nitton avtalsleverantörerna. Det motsvarar 84 % av totala inköp av arbetskläder för alla nämnderna. Antalet fakturor uppgår till 1 001 stycken och av dessa är 758 inköp från avtalsleverantör, vilket motsvarar 76 % avtalstrohet.

Avtalstroheten per nämnd är fördelat enligt följande i inköpsbelopp respektive antal av fakturor:

Nämnd	Tot inköp, tkr	Avtal, tkr	Ej avtal, tkr	Avtals trohet, %
Kommunstyrelsen	93	76	17	82%
Kultur- & samhällsutvecklingsnämnden	340	226	114	66%
Bygg- och miljönämnden	12	9	3	75%
Barn- och utbildningsnämnden	262	134	128	51%
Nämnden för lärande och arbete	292	229	63	78%
Omvårdnadsnämnden	1 940	1 793	147	92%
Totalt	2 939	2 467	472	84%

Nämnd	Tot inköp, antal	Avtal, antal	Ej avtal, antal	Avtals trohet, %
Kommunstyrelsen	7	3	4	43%
Kultur- & samhällsutvecklingsnämnden	287	222	65	77%
Bygg- och miljönämnden	7	4	3	57%
Barn- och utbildningsnämnden	128	78	50	61%
Nämnden för lärande och arbete	251	193	58	77%
Omvårdnadsnämnden	321	258	63	80%
Totalt	1 001	758	243	76%

Inköp av arbetskläder och arbetsskor har skett från 54 leverantörer som inte är avtalsleverantör inom varuslaget. Av dessa 54 leverantörer har inköp gjorts från en icke avtalsleverantör för totalt mer än 100 tkr. Inköpen från den aktuella leverantören har gjorts av omvårdnadsnämnden.

- Hos knappt hälften av alla leverantörer har inköp under perioden skett vid enbart ett tillfälle.
- Från avtalsleverantörerna inom avtalsområdet arbetskläder sker inköp förutom arbetskläder från flertalet andra varuslag.

3.8.4.1 Arbetskläder och arbetsskor kommentarer

Jämfört med Inköp Gävleborgs mål om en avtalstrohet motsvarande 75 % har kommunen som helhet en god avtalstrohet avseende arbetskläder och arbetsskor i kronor respektive antal fakturor räknat. Vi menar att inom varuslaget borde målet för avtalstrohet kunna sättas högre, även här till 90 %. För nämnderna har barn- och utbildningsnämnden lägst avtalstrohet.

3.8.5 Kontorsmaterial

Inom området kontorsmaterial (kostnadslag 651) finns avtal tecknade med fem leverantörer Frans Svanström & Co AB (almanackor tom 20111031), Lyreco AB (kopierings- och kontorspapper), Staples Sweden AB (kontorsmaterial), samt Kontorsvaruhuset (tryckeritjänster och kuvert). För den granskade perioden är inköp gjorda

från 88 leverantörer inom kostnadsslaget. Den totala kostnaden för kontorsmaterial under aktuell period uppgår till 1,4 mnkr. Av dessa avser 0,7 mnkr inköp från de fyra avtalsleverantörerna. Det motsvarar 46 % av totala inköpa av kontorsmaterial för samtliga nämnderna. Antal fakturor uppgår till 907 stycken och av dessa är 549 inköp från avtalsleverantör, vilket motsvarar 60 % avtalstrohet.

Avtalstroheten per nämnd är fördelat enligt följande i inköpsbelopp respektive antal av fakturor:

Nämnd	Tot inköp, tkr	Avtal, tkr	Ej avtal, tkr	Avtals trohet, %
Kommunstyrelsen	52	14	38	27 %
Överförmyndarnämnden	4	1	3	25%
Kultur- & samhällsutvecklingsnämnden	532	254	278	48%
Bygg- och miljönämnden	4	1	3	25%
Barn- och utbildningsnämnden	272	115	157	42%
Nämnden för lärande och arbete	228	67	161	29%
Socialnämnden	54	42	12	78%
Omvårdnadsnämnden	266	154	112	58%
Totalt	1 412	648	764	46%

Nämnd	Tot inköp, antal	Avtal, antal	Ej avtal, antal	Avtals trohet, %
Kommunstyrelsen	46	24	22	52%
Överförmyndarnämnden	4	1	3	25%
Kultur- & samhällsutvecklingsnämnden	235	110	125	47%
Bygg- och miljönämnden	9	3	6	33%
Barn- och utbildningsnämnden	143	80	63	56%
Nämnden för lärande och arbete	190	106	84	56%
Socialnämnden	60	49	11	82%
Omvårdnadsnämnden	224	176	48	79%
Totalt	911	549	362	60%

Antalet avviker pga att fakturor är delad av två förvaltningar.

Inköp av kontorsmaterial har skett från 84 leverantörer som inte är avtalsleverantör inom varuslaget. På varuslaget kontorsmaterial bokförs förutom kontorsmaterial diverse förbrukningsinventarier såsom till exempel mobiltelefon, headset och arkivvagn.

- Hos knappt hälften av alla leverantörer har inköp under perioden skett vid enbart ett tillfälle.
- Hos avtalsleverantörerna inom kontorsmaterial sker även inköp inom andra varuslag. Av inköpen för respektive leverantör är andelen kontorsmaterial mellan 10– 77 %.
- En av avtalsleverantörerna inom avtalsområdet kontorsmaterial har även avtal inom engångsartiklar, kontorsmöbler och kaffeautomater. Av de totala inköpen från leverantören avser 28 % kontorsmaterial, 2 % förbrukningsinventarier samt 66 % förbrukningsmaterial.

- Inom varuslaget sker det även inköp av kontorsmaterial från andra leverantörer som kommunen visserligen har tecknat avtal med men då inom andra avtalsområden.

3.8.5.1 Kontorsmaterial kommentarer

Jämfört med Inköp Gävleborgs mål om en avtalstrohet motsvarande 75 % har kommunen totalt en för låg avtalstrohet avseende kontorsmaterial både i kronor respektive antal fakturor räknat. Avtalstroheten räknat i kronor respektive antal fakturor är god för socialnämnden utifrån målet 75 %.

Vid granskningen har det framkommit att det bokförs andra kostnader än kontorsmaterial på kostnadsslaget. Motsvarande har bedömts även för varuslaget livsmedel. Vi menar därför att tydliga instruktioner för kontering är viktigt. Vi anser att rutiner och instruktioner bör upprättas för att säkerhetsställa att rätt varuslag köps från rätt avtalsleverantör samt konteras på rätt kostnadslag.

Samtidigt konstaterar vi att införande av inköp genom e-handel är ett led i kommunens arbete för en förbättrad kontering.

3.9 Kommentarer till granskningsresultatet

Lagen om offentlig upphandling skärptes år 2010 och risken för skadestånd och upphandlingsskadeavgifter vid felaktigt skötta upphandlingar har ökat. Det ställer av den orsaken större krav på kommunen avseende organisation och rutiner för inköp- och upphandlingsverksamheten.

Vi konstaterar därför att kommunen behöver upprätta en tydlig inköpsorganisation med definierade roller och ansvar kring inköp och upphandling av varor och tjänster. Roller och ansvar behöver tydliggöras dels i den egna organisationen samt gentemot upphandlande myndighet. Vi rekommenderar att tydliga roller och ansvar beslutas avseende inköp samt att resurser och rutiner för hantering av frågor kring inköp och avtal definieras.

Vi menar även att en kontinuerlig rutin med uppföljning av avtalstrohet behövs inom kommunen för att säkerhetsställa att inköp görs mot gällande avtal. Kommunstyrelsen behöver därför säkerhetsställa att införande av e-handel är ett stöd i detta arbete.

20120614

Helena Carlson

Projektledare

Ove Axelsson

Uppdragsledare